

Azjatyckie Regionalne Kompleksowe Partnerstwo Gospodarcze.

Hanna Dumała*

15 listopada 2020 r., po ośmiu latach negocjacji, przedstawiciele dziesięciu członków Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ang. *Association of South-East Asian Nations – ASEAN*) oraz pięciu innych państw regionu Azji i Pacyfiku: Chińskiej Republiki Ludowej, Japonii, Republiki Korei, Australii i Nowej Zelandii podczas wirtualnej konferencji podpisali porozumienie o Regionalnym Kompleksowym Partnerstwie Gospodarczym (ang. *Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP*). Potencjał Porozumienia to rynek liczący 2,2 mld ludzi (blisko 1/3 ludności świata), a także produkt krajowy brutto w roku 2019 w wysokości 26,3 bln USD (30% globalnego PKB).

Według przywódców państw RECP „celem Porozumienia jest ustanowienie nowoczesnej, kompleksowej, wysokiej jakości i wzajemnie korzystnej umowy o partnerstwie gospodarczym, ustanawiającej otwarte środowisko handlowe i inwestycyjne w regionie, aby ułatwić ekspansję regionalnego handlu i inwestycji oraz przyczynić się do globalnego wzrostu gospodarczego i rozwoju”. Umowa jest wyrazem dążeń państw regionu, których gospodarki są silnie oparte na eksporcie, do ograniczania protekcjonizmu w handlu międzynarodowym i przejawem braku satysfakcji z postępu w tym zakresie w ramach trwających od 2001 r. wielostronnych negocjacji Rundy z Dohy Światowej Organizacji Handlu.

Droga do Porozumienia. Od czasu kryzysu finansowego w Azji Wschodniej w latach 1997-1998 odnotowano w regionie kilka propozycji regionalnej integracji

gospodarczej skupionej wokół ASEAN. W październiku 2001 r. zgłoszono propozycję ustanowienia Strefy Wolnego Handlu Azji Wschodniej (ang. *East Asian Free Trade Agreement* – EAFTA) obejmującej ASEAN+3 (Chiny, Japonia i Republika Korei), a w sierpniu 2006 r. Japonia zaproponowała ustanowienie kompleksowego partnerstwa gospodarczego w Azji Wschodniej (ang. *Comprehensive Economic Partnership in East Asia* – CEPEA), które obejmowałyby ASEAN+6, czyli dodatkowo Australię, Indie i Nową Zelandię. Prowadzono badania nad korzyściami obu rozwiązań, aby ostatecznie w 2011 r. przyjąć regionalne kompleksowe partnerstwo gospodarcze jako model architektury handlu w regionie. 12 czerwca 2012 r. podczas 19. szczytu ASEAN w Bali (Indonezja) podjęto decyzję o ustanowieniu procesu, kierowanego przez ASEAN, prowadzącego do zawarcia takiej umowy z dotychczasowymi partnerami Stowarzyszenia (tzw. ASEAN Plus One lub ASEAN FTA) oraz przyjęto ogólne zasady, którymi miałyby się ona kierować. Umowa obejmować miała handel towarami i usługami, inwestycje i inne obszary związane z handlem i inwestycjami.

Ministrowie gospodarki państw ASEAN i ich sześciu partnerów handlowych podczas konsultacji zorganizowanych w sierpniu 2012 r. w Siem Reap (Kambodża) poparli politycznie koncepcję RCEP i uzgodnili wytyczne obejmujące przewodnie zasady i cele. Formalną decyzję o rozpoczęciu negocjacji podjęto 20 listopada 2012 r. w Phnom Penh podczas Szczytu Azji Wschodniej. Negocjacje rozpoczęły się w 2013 r. i były kontynuowane w kolejnych latach (łącznie 31 rund). Zakładano pierwotnie optymistycznie, że uda się zakończyć je w 2015 r. Przy wsparciu Sekretariatu ASEAN prowadził je dyrektor generalny Ministerstwa Handlu Indonezji Iman Pambago. W skład komitetu negocjacji handlowych wchodziły wiodący negocjatorzy z 16 państw uczestniczących w RCEP. Utworzono grupy i podgrupy robocze odpowiedzialne za poszczególne tematy, takie jak: handel towarami, handel usługami, inwestycje, współpraca gospodarcza i techniczna, własność intelektualna, konkurencja, rozstrzygnięcie sporów, handel elektroniczny, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP). W proces negocjacji zaangażowani byli również przedstawiciele biznesu, środowiska akademickiego, organizacji pozarządowych i innych interesariuszy.

Postęp negocjacji był przedmiotem obrad spotkań ministrów gospodarki RECP, z których pierwsze odbyło się już 19 sierpnia 2013 r. oraz trzech corocznych szczytów RECP, zapoczątkowanych w 2017 r.

Umowa wejdzie w życie 60 dni po jej ratyfikacji przez sześć państw członkowskich ASEAN i trzy państwa spoza ASEAN. Ocenia się, że może to nastąpić w ciągu dwóch najbliższych lat.

Postanowienia Porozumienia. Porozumienie RCEP ma charakter parasolowy, bowiem aktualizuje zakres już istniejących umów o wolnym handlu, które ASEAN posiada z pięcioma partnerami dialogu: Chinami (ACFTA, 2002), Koreą (AKFTA, 2005), Japonią (AJCEP, 2008) oraz Australią i Nową Zelandią (AANZFTA, 2009). Pod względem dostępu do rynku prowadzi do liberalizacji handlu towarami i usługami, ale także rozszerza jej zakres na inwestycje. Przewiduje likwidację szeregu ceł importowych w ciągu 20 lat obejmujących ok. 90% grup towarowych. Ocenia się, że największe znaczenie będą miały nowe „reguły pochodzenia” określające, skąd pochodzi produkt. Powinny one pomóc zminimalizować potencjalny tzw. efekt miski spaghettiⁱⁱ wśród jego członków. Porozumienie zawiera szczegółowe postanowienia dotyczące procedur celnych i ułatwień handlowych, środków sanitarnych i fitosanitarnych, norm, przepisów technicznych i procedur oceny zgodności i środków zaradczych. Obejmuje również handel usługami, tworząc szczególne rozwiązania dotyczące usług finansowych, telekomunikacyjnych i profesjonalnych, a także czasowego przemieszczania się osób fizycznych. Dodatkowo istnieją rozdziały dotyczące inwestycji, własności intelektualnej, handlu elektronicznego, konkurencji, małych i średnich przedsiębiorstw, współpracy gospodarczej i technicznej, zamówień publicznych, a także obszarów prawnych i instytucjonalnych, takich jak rozstrzyganie sporów. Struktura porozumienia świadczy wyraźnie, iż nie jest to zwykła umowa o wolnym handlu. Składa się z 20 rozdziałów, 17 aneksów i 54 harmonogramów zobowiązań obejmujących dostęp do rynku, zasady i reguły, a także współpracę gospodarczą i techniczną, liczących łącznie ponad 500 stron.

Wnioski – znaczenie Porozumienia. RCEP jako porozumienie wielostronne ma potencjał, by pełnić rolę forum stałego dialogu i współpracy w wielu kwestiach handlowych i gospodarczych w regionie Azji i Pacyfiku. Jego podpisanie wzmacnia centralną pozycję ASEAN w regionie i wskazuje na rosnącą rolę Stowarzyszenia jako organizacji integrującej i stabilizującej. Wielu jednak uważa RECP za wspieraną przez Chiny alternatywę dla Partnerstwa Transpacyficznego (TPP), a właściwie jego pomniejszonej o USA wersji w postaci umowy o całościowym i progresywnym partnerstwie transpacyficznym (CPTPP), czyli umowy, która obejmuje wiele gospodarek azjatyckich (w tym siedem państw RECP), ale bez udziału Chin. Chiny są największym importerem towarów z państw ASEAN i źródłem ich wysokiej nadwyżki handlowej. Dzięki RECP Chiny nie tylko zacieśnią relacje gospodarcze z państwami Azji Wschodniej, ale także zwiększą wpływy polityczne w regionie kosztem Stanów Zjednoczonych. Podkreśla się, że wejście w życie Porozumienia może zmniejszyć konkurencyjność amerykańskich i europejskich przedsiębiorstw na rynkach państw RCEP, ale ożywi łańcuchy dostaw zakłócone przez pandemię COVID-19 i pomoże powrócić do równowagi po zakończeniu kryzysu. Według różnych szacunków umowa może zwiększyć globalny dochód narodowy do 2030 roku o 186-209 mld dolarów rocznie, a obroty handlu międzynarodowego nawet o 500 mld rocznie. Stąd też opinia, że umowa RCEP jest umową zawartą nie tylko na dziś, ale także na jutro.

* dr hab. Hanna Dumala, Katedra Stosunków Międzynarodowych INoPiA UMCS

ⁱ Szóstym partnerem negocjującym warunki RCEP były Indie, które jednak w ostatniej chwili nie zdecydowały się podpisać porozumienia z powodu zbyt silnych sporów wewnętrznych o otwarcie tamtejszego rynku. Pozostawiono jednak specjalną furtkę i RCEP pozostaje dla Indii otwarte.

ⁱⁱ Efekt „miski spaghetti” (ang. *spaghetti bowl*) jest wynikiem rozprzestrzeniania się dwu- i wielostronnych regionalnych umów o wolnym handlu, które różnią się między sobą co do ustanowionych standardów i reguł handlu. W efekcie komplikuje to środowisko handlowe i może prowadzić do zakłóceń w obrotach handlowych. Pojęcie to wprowadził w 1995 r. Jagdish N. Bhagwati.